

حقوق کیفری در قرآن

بررسی و نقد شبّهات

سعید داودی

www.ketab.ir

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
انتشارات

حقوق کیفری در قرآن

بررسی و نقد شبهات

سعید داودی

استادیار گروه حقوقات قرآن و حدیث پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ دوم: ۱۳۹۸

شمارگان: ۳۰۰ نسخه

قیمت: ۴۹۰۰۰ تومان

طراح جلد: سیدایمان ری

چاپ و صحافی: الغدیر

سرشناسه: داودی، سعید، ۱۳۴۳.

عنوان و نام پدیدآور: حقوق کیفری در قرآن: بررسی و نقد شبهات / سعید داودی.

مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۴۴۸ص.

شابک: ۴ - ۳۵۹ - ۱۰۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه. یادداشت: نمایه.

موضوع: قرآن - احکام و قوانین.

موضوع: Qur'an - Law and Legislation.

موضوع: حدود (فقه) - جنبه‌های قرآنی.

موضوع: Hadd Punishment (Islamic Law) - Qur'anic teaching.

شناسه افزوده: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ / ۴۵۲ / ۱۰۴ BP

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۹

شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۳۴۷۲۳

دفتر مرکزی: تهران، خیابان شهیدبهبشتی، تقاطع بزرگراه

شهید مدرس، پلاک ۵۶، تلفن: ۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۵۰۳۳۴۱

فروشگاه کتاب اندیشه: تهران، خیابان انقلاب، روبروی

درب اصلی دانشگاه تهران، پلاک ۱۲۴۸، تلفن: ۶۶۱۷۵۶۷

www.poiict.ir

کتابخانه حقوق محفوظ است

فهرست

۱۳	پیشگفتار
۱۷	مقدمه
۱۷	۱. تبیین موضوع
۱۸	۲. پرسش‌های اصلی تحقیق
۱۹	۳. فرضیه‌ها
۲۰	۴. پیشینه تحقیق
۲۱	۵. روش تحقیق
۲۲	۶. ساختار تحقیق
۲۵	فصل اول: کلیات
۲۵	۱. مفاهیم
۲۵	۱-۱. حقوق کیفری
۲۶	۱-۲. جرم
۲۸	۱-۳. مجازات (حدود، تعزیر)
۲۹	۲. مبانی حقوق
۳۲	۲-۱. نقد و بررسی
۳۳	۲-۲. مبنای مختار
۳۵	۳. منابع حقوق
۳۷	۴. ویژگی‌های حقوق اسلامی

- ۳۸-۴. پیوند حقوق با عقاید و اخلاق ۳۸
- ۴۵-۴. اقدامات ترتیبی ۴۵
- ۴۵-۴-۲-۱. ارشاد جاهل (آگاهی بخشی) ۴۵
- ۴۹-۴-۲-۲. امر به معروف و نهی از منکر ۴۹
- ۵۴-۴-۲-۳. موعظه و غفلت زدایی ۵۴
- ۵۸-۴-۲-۴. ضمانت اجرایی درونی (تقویت عنصر ایمان) ۵۸
- ۶۲-۴-۲-۵. دعوت به تعاون و همکاری در برّ و تقوا و نداشتن تعاون ۶۲
- ۶۶-۴-۲-۶. ارائه راهکار برای تأمین نیازهای مشروع ۶۶
- ۷۱-۳. ادب تأمینی ۷۱
- ۷۳-۴-۱. اقیب از مجرمان (کنترل و اجبار برای سکونت در ۷۳
- ۷۴-۴-۲. جلوگیری از اشتغال به مشاغل یا مناصب خاص ۷۴
- ۷۶-۳-۳. جلوگیری از نابودی نمادهای جرم و فحشا ۷۶
- ۷۸-۴-۴. بازدارندگی ۷۸
- ۸۰-۴-۵. حفظ کرامت مجرمان ۸۰
- ۸۱-۴-۶. مبارزه با جرم و دلسوزی برای مجرم ۸۱
- ۸۳-۴-۷. اصل شخصی بودن مجازات‌ها ۸۳
- ۸۷-۴-۸. اصل برائت ۸۷
- ۸۹-۴-۹. تزییق راه اثبات در حدود الهی و تسهیل آن در موارد دیگر ۸۹
- ۹۲-۴-۱۰. نفی تبعیض و پذیرش تفاوت ۹۲
- ۹۸-۵. دسته‌بندی شبهات در حقوق کیفری قرآن ۹۸
- فصل دوم: جرم‌انگاری** ۹۹
- ۱۰۰-۱. فرایند جرم‌انگاری ۱۰۰
- ۱۰۰-۱-۱. رابطه جرم و گناه ۱۰۰
- ۱۰۲-۱-۱-۱. اقوال فقها درباره تعزیر و گستره آن ۱۰۲
- ۱۰۵-۱-۱-۲. دلیل قاعده ۱۰۵
- ۱۰۵-الف) روایات با مضامین عام ۱۰۵

- ب) الغای خصوصیت با استفاده از موارد منصوص ۱۰۶
- ج) ادله دیگر ۱۰۷
- ۱-۲. جرم قانونی و گناه شرعی ۱۱۱
- جمع‌بندی ۱۱۶
۲. عناوین مجرمانه در قرآن ۱۱۷
- ۱-۲. شرک ۱۱۸
- ۱-۱-۲. شرک در لغت و اصطلاح ۱۱۸
- ۱-۲-۳. مجرم‌شمردن مشرک در قرآن ۱۱۹
- ۱-۲-۳. ب) با مشرکان تا تسلیم آنان ۱۲۰
- الف) آیات تائبین سوره زوبه ۱۲۰
- ب) جنگ تا رفع اما تئنه ۱۲۱
- ج) جنگ تا تسلیم و پذیرش اسلام ۱۲۲
- ۱-۲-۴. تنافی اجبار بر مذبح اسلام با لا اکره فی الدین ۱۲۴
- الف) بیان شبهه ۱۲۴
- ب) معنای لا اکره فی الدین از نظر مفسران ۱۲۶
- ۱-۵-۲. نظر مختار ۱۳۳
- جمع‌بندی ۱۳۹
- ۲-۲. ارتداد ۱۴۰
- ۱-۲-۲. ارتداد در لغت و اصطلاح ۱۴۰
- ۲-۲-۲. اقسام و احکام مرتد ۱۴۱
- ۲-۲-۳. ارتداد در قرآن ۱۴۴
- ۲-۲-۴. مجازات مرتد ۱۴۶
- الف) مجازات مرتد در قرآن ۱۴۶
- ب) مجازات مرتد در روایات و اقوال فقها ۱۴۸
- ۲-۲-۵. شبهه در حکم مرتد و پاسخ به آن ۱۵۰
- ۲-۲-۶. ارتداد و حقوق بشر ۱۶۱

- ۱۶۲ ۷-۲-۲. ارتداد از نوع حقالله
- ۱۶۴ ۸-۲-۲. توبه مرتد
- ۱۶۷ ۹-۲-۲. عناوین ثانویه
- ۱۷۱ جمع‌بندی
- ۱۷۲ ۳-۲. زنا
- ۱۷۳ ۱-۳-۲. زنا در لغت و اصطلاح
- ۱۷۴ ۲-۳-۲. جرم‌بودن زنا
- ۱۷۴ ۳-۳-۲. زنا در قرآن
- ۱۷۶ ۳-۳. کیفر زناکار
- ۱۷۹ ۱-۳-۲. شبهه بر جرم‌انگاری زنا
- ۱۷۹ الف) شُر (ار ااط جنسم، یک نیاز طبیعی)
- ۱۸۰ ب) پاسخ
- ۱۸۰ ۱-ب) ترغیب به 'زدواج' و آسان‌سازی آن
- ۱۸۴ ۲-ب) جلوگیری از سوامل تحریکات جنسی
- ۱۸۴ ۱-۲-ب) عفت و پوشش
- ۱۸۸ ۲-۲-ب) حیا
- ۱۹۰ ۳-۲-ب) تعبیرات قرآن، در تحریم زنا
- ۱۹۵ جمع‌بندی
- ۱۹۶ ۴-۲. همجنس‌گرایی
- ۱۹۷ ۱-۴-۲. جرم‌انگاری همجنس‌گرایی
- ۲۰۰ ۲-۴-۲. شبهه بر جرم‌انگاری همجنس‌گرایی
- ۲۰۰ ۳-۴-۲. تفاوت تحریم لواط با همجنس‌گرایی
- ۲۰۳ ۴-۴-۲. همجنس‌گرایی نوعی از سبک زندگی
- ۲۰۳ ۵-۴-۲. باهمادبودن و یافتن هویت خویش
- ۲۰۳ ۶-۴-۲. عملی انسانی و غیررذیلالانه
- ۲۲۰ جمع‌بندی

۲۳۱.....	۲-۵. شرب خمر
۲۳۳.....	۲-۵-۱. حرمت تدریجی خمر
۲۳۷.....	۲-۵-۲. جرم‌انگاری خمر در قرآن
۲۳۰.....	۲-۵-۳. جرم‌انگاری بر شرب خمر مخفیانه یا مقدار کم آن
۲۴۳.....	جمع‌بندی
۲۴۷.....	فصل سوم مجازات‌ها
۲۴۷.....	۱. جمله
۲۴۹.....	۱-۱. ترتیب مجازات
۲۵۱.....	۲- فلسفه و اهداف مجازات
۲۵۲.....	۱-۲-۱. تأمین سعادت دنیا و آخرت
۲۵۳.....	۱-۲-۲. حفص بن عمر رضی الله عنه و جامعه
۲۵۳.....	۱-۲-۳. تأمین عدالت اجساعی
۲۵۴.....	۱-۲-۴. اصلاح مجرمان
۲۵۵.....	۱-۲-۵. کفاره گناهان و کاهش عذاب اخروی
۲۵۸.....	۱-۳. تناسب جرم و مجازات
۲۶۳.....	۲. بررسی شبهات در حوزه مجازات
۲۶۳.....	۲-۱. خشن‌بودن مجازات
۲۶۳.....	۲-۱-۱. اعدام
۲۶۳.....	الف) موارد کیفر اعدام در قرآن
۲۶۲.....	۱- الف) کیفر مشرکان معاند
۲۶۴.....	۲- الف) ارتداد
۲۶۴.....	۳- الف) مفسد فی الارض
۲۶۴.....	۴- الف) منافقان شایعه‌ساز به قصد ایجاد ترس و وحشت در جامعه
۲۶۵.....	ب) مجازات اعدام در ادیان مختلف
۲۶۷.....	ج) مخالفت با مجازات اعدام
۲۷۰.....	د) ادله مخالفان مجازات اعدام و پاسخ به آن

۳. نداشتن مجوز لازم برای الغای حیات دیگران ۲۷۳
۴. بسته‌شدن راه اصلاح و بازپروری ۲۷۶
۵. عدم بازدارندگی مجازات اعدام ۲۷۹
۶. خطاپذیری دادگاه‌های جنایی ۲۸۴
۷. پیامدهای جانبی برای خانواده ۲۸۹
- هـ) ادله قائلان به مجازات اعدام ۲۹۰
- جمع‌بندی ۲۹۲
- ۲-۱-۳. قصاص ۲۹۵
- الف) وارد قصاص در قرآن ۲۹۵
- ب) قصاص در اقوام و ادیان دیگر ۲۹۹
- ج) فلسفه قصاص، دیدگاه عقل و شرع ۳۰۱
- د) دعوت به قصاص و هم‌راهی با توانایی انجام قصاص ۳۱۶
- هـ) شبهات درباره حکم قصاص و پاسخ به آن ۳۱۹
- ۱-هـ) قصاص نفس مجازات ندادن کیفر برای قتل ۳۲۰
- ۲-هـ) قصاص از احکام منصوص‌العله ۳۲۸
- ۳-هـ) قصاص، ترویج روحیه از نام‌جو ۳۳۱
- ۴-هـ) قصاص مخالف طبع انسان ۳۳۵
- ۵-هـ) قاتل بیمار است، نه مجرم ۳۳۶
- ۶-هـ) غیرقابل اعمال بودن مجازات قصاص ۳۴۰
- ۷-هـ) فراوان شدن ناقص‌الاعضا ۳۴۲
- و) پاسخ به یک پرسش ۳۴۵
- جمع‌بندی ۳۴۶
- ۳-۱-۲. قطع عضو ۳۴۹
- الف) موارد قطع عضو در قرآن ۳۴۹
- نکته‌هایی درباره آیه ۳۵۰
- ب) مجازات سرقت در ادیان دیگر ۳۵۴

- ج) حکمت قطع ید سارق در آیه و روایات ۳۵۴
- د) شبهات و پاسخ به آن ۳۵۶
- ۱-د) عدم تناسب جرم و مجازات ۳۵۶
- ۲-د) جریمه‌های سنگین و قساوت‌آمیز ۳۵۹
- ۳-د) قطع ید، نه بریدن دست ۳۶۱
- جمع‌بندی ۳۶۳
- ۲-۲. آسیب‌دیدن کرامت انسان ۳۶۴
- ۱-۲-۲. نکته‌هایی درباره آیه ۳۶۵
- ۲-۲-۲. رسی شبهات ۳۶۷
- الف) شلاق، حاله، سوابق حقوق بشر ۳۶۷
- ب) مخالف کرامت ذاتی انسان ۳۶۷
- ۳-۲-۲. کیفر در نمای عادت ۳۷۱
- ۴-۲-۲. پاسخ به یک سئو ۳۷۷
- جمع‌بندی ۳۸۱
- فصل چهارم: شیوه اجرای مجازات ۳۸۳**
۱. نکته‌هایی درباره آیه ۳۸۳
۲. فلسفه اجرای علنی حد ۳۸۵
۳. کیفر علنی، یا کیفر در ملأ عام ۳۸۶
- نقد و بررسی ۳۸۸
۴. شبهاتی درباره اجرای علنی مجازات‌ها ۳۹۰
- ۱-۴. برانگیختن حس ترحم و عدم بازدارندگی ۳۹۱
- ۲-۴. مخالفت با هدف مجازات ۳۹۲
- ۳-۴. مخالفت با اصل شخصی بودن مجازات‌ها ۳۹۴
- ۴-۴. تأثیر مخرب روانی ۳۹۵
- ۵-۴. تضعیف چهره رحمانی دین ۳۹۶
- ۶-۴. نقض حقوق بشر ۳۹۷

۳۹۸.....	جمع‌بندی
۴۰۱.....	کتابنامه
۴۲۵.....	فهرست آیات
۴۳۵.....	فهرست روایات
۴۴۱.....	نمایه اعلام
- ۴۴۵.....	نمایه موضوعی

پیشگفتار

در پرتو پیروزی انقلاب اسلامی، ذکوه‌مند اسلامی ایران، بار دیگر دین و معرفت دینی، به‌ویژه تعالیم متعالی اسلام، به مثابه فکر و فرهنگ مترقی و نجات‌بخش آدمی، در عرصه حیات انسان معاصر «آهنگر» شدن، تجدید حیات تعالیم وحیانی و ارزش‌های اسلامی از سویی سبب بیداری و خودورتنی ملت‌های مسلمان و احیای روح ستم‌ستیزی در آنان و از دیگر سو باعث نمایان‌تر شدن سست‌پایگی مسلک‌ها و مکاتب بشری و نظام‌های مبتنی بر آنها شد.

بایستگی تحقیقات دقیق و منسجم، نظریه‌پروری و نوآوری، دربارۀ زیرساخت‌های اندیشه دینی و نظام‌های اجتماعی مبتنی بر آن و ضرورت راندن دانش علمی و روزآمد به حوادث واقعه فکری، به فراخور شرایط کنونی و درحضور دست‌اندرکاران عظیم و نیز لزوم آسیب‌شناسی در حوزه فرهنگ ملی و باورداشت‌های رایج دینی، به منظور عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت قدسی دین و تبیین و عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری اقشار تحصیل‌کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهاد علمی- پژوهشی و آموزشی، دانشگاهی و حوزوی محض و کارآمدی را می‌طلبد.

براین اساس، «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی» در جایگاه نهادی علمی- فکری حسب‌الامر و بر اساس نظر رهبر فرهیخته انقلاب اسلامی، آیت‌الله‌العظمی

خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و با تلاش فراوان آیت‌الله علی‌اکبر رشاد در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

این پژوهشگاه شخصیتی حقوقی و مستقل دارد و در حکم نهادی، عمومی، غیردولتی و غیرانتفاعی است که در قالب چهار پژوهشکده «حکمت و دین پژوهی»، «نظام‌های اسلامی»، «فرهنگ و مطالعات اجتماعی»، «دانشنامه‌نگاری دینی» و همچنین «مرکز پژوهش‌های جوان» فعالیت می‌کند.

پژوهشکده حکمت و دین پژوهی که مشتمل بر شش گروه علمی با عنوان‌های «عرفت‌شناسی»، «مطالعات قرآن و حدیث»، «فلسفه»، «کلام»، «عرفان» و «منطق فقه دینی» است، منظور تحقق اهداف ذیل فعالیت می‌کند:

۱. بازپرسی و بازپیرایی حکمت و کلام و معارف اسلامی؛
 ۲. تبیین مسامانه مناسب مباحث زیرساختی اندیشه دینی؛
 ۳. ایجاد بستر مناسب برای تعمق، پویایی و بالندگی اندیشه دینی؛
 ۴. پاسخ به شبهات الفقهی در قلمرو عقاید و کلام اسلامی؛
 ۵. نقد مکاتب و دیدگاه‌های معارض در حوزه زیرساخت‌های اندیشه دینی.
- در راستای تحقق اهداف فوق هر یک از گروه‌ها، پس از تهیه عنوان‌های مطالعاتی اساسی و اولویت‌گذاری تهیه پیش‌پیش‌لرح و تصویب آن در شورای علمی گروه، آن را به اعضای هیئت علمی در دسترس محققان عرصه دین‌پژوهی واگذار می‌کنند و با نظارت بر روند اجرای تحقیق، تأیید نهایی، برای دسترسی عموم دانش‌پژوهان حوزه دین‌پژوهی، آن را به چاپ و نشر می‌رسانند.

قرآن کریم متقن‌ترین، معتبرترین، جامع‌ترین، اثرگذارترین، بدیع‌بخش‌ترین و روشن‌ترین متن آسمانی نازل‌شده است که درک توأم با عمل به آن، منبج سعادت فرد و جامعه در دنیا و آخرت است، اما اختلاف سطح مخاطبان، نیازهای روبه‌رشد، ظهور مکاتب و آرای جدید و سؤال‌ها و شبهات فزاینده از یک طرف و ضرورت نگاه جامع به قرآن و دیگر منابع همراه با درک روشمند از قرآن، موجب شد پژوهشگرانی به تحقیقات قرآنی بپردازند و معارف درون‌قرآنی و مباحث برون‌قرآنی را با محتوا و ساختاری نو و کارآمد ارائه دهند. گروه مطالعات قرآن

و حدیث در سال ۱۳۷۸، برای تحقق اهداف فوق تأسیس شد و تاکنون منشأ آثار ارزشمند فراوانی شده است.

جای اثری به زبان فارسی، جامع همه شبهات حقوقی و متمرکز بر منبع قرآن در ادبیات علمی تولیدشده تفسیری و حقوق اسلامی خالی بود. این نیاز، گروه مطالعات قرآن و حدیث را بر آن داشت تا نگارش متنی محققانه و جامع را در راستای تحقق اهداف پژوهشگاه در دستور کار قرار دهد.

نحوی حاضر، نتیجه تلاش علمی محقق ارجمند حجت‌الاسلام والمسلمین سعید داه‌دی لاری، استادیار گروه مطالعات قرآن و حدیث پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی است. این اثر به بررسی و پاسخ مستوفای شبهات حقوقی گفته‌شده درباره قرآن پرداخته است. هرچند این تحقیق با رویکردی تفسیری نگارش یافته، در مراسم نظارت بر پژوهش و ارزیابی اثر از شخصیت‌های حقوقی بهره‌مند شده است. در اینجا به تشکر از اعضای محترم شورای علمی گروه مطالعات قرآن و حدیث، مؤلف محترم و ناشر علمی، محمود حکمت‌نیا، از ارزیابان فرهیخته، حجج اسلام مهدی رستگاراد و علی محمدی جورکویه به سبب تلاش برای افزودن بر غنای این اثر سپاسگزاری می‌شود.

گروه مطالعات قرآن و حدیث

پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی